

анализируются в контексте осмысления их фундаментальных философско-мировоззренческих основ.

Ключевые слова: рынок, рыночная экономика, философия рынка.

Oleksenko R. I. Market philosophy: conceptual researches and modern interpretations.

Conceptual market research covers not only the historical aspect, but also in the context of its current understanding. Attention is drawn to a market economy under the conditions of commodity-monetary exchange is not only the industrial but also the post-industrial society, for which the actual problem of the moral justification of the market system to the public. As a consequence of the need to solve the problem legitimization of business and the market economy as a whole. Therefore, conceptual studies and modern interpretation of a market economy are analyzed in the context of their understanding of the fundamental philosophical and ideological foundations.

Keywords: market, market economy, market philosophy.

Полицук Н. В.

ФІЛОСОФСЬКА АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ «ЛЮДИНА І ВСЕСВІТ» ТА ПЕРСПЕКТИВИ МАЙБУТНЬОГО ЛЮДСТВА В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНО-ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОГРЕСУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Автор з'ясовує та досліджує місце людини в навколишньому космічному просторі, можливість контакту з розумними жителями інших планет, а також мету і майбутнє людської цивілізації. Обґрунтовано, що без виховання в молодих людей духовно-морального світогляду неможливе існування людської цивілізації на Землі, а тим більше переселення людей у космічні поселення та освоєння енергетичних і матеріальних ресурсів галактичних і мегагалактичних систем.

Ключові слова: людина, розум, Всесвіт, крах, цивілізація, позаземний, інопланетяни, духовність, моральність, науково-технічний прогрес.

У кінці ХХ і на початку ХХІ ст. світ докорінно змінився завдяки інтенсивному інформаційно-високотехнологічному науково-технічному прогресові (ІВТ НТП). При цьому розвиток земної техногенної цивілізації підійшов до критичних відміток, які позначили межі наукового, технічного, технологічного й антропогенного зростання. Це виявилось в другій половині ХХ ст. у зв'язку з виникненням глобальних криз і проблем, серед яких можна виділити

головні: виживання в умовах безперервного вдосконалення і розширення зброї масового знищення, наростання екологічної та кліматичної криз, збереження людської особистості в умовах зростаючих і всебічних процесів відчуження (антропологічна криза), а також соціалізації й духовно-морального формування особистості.

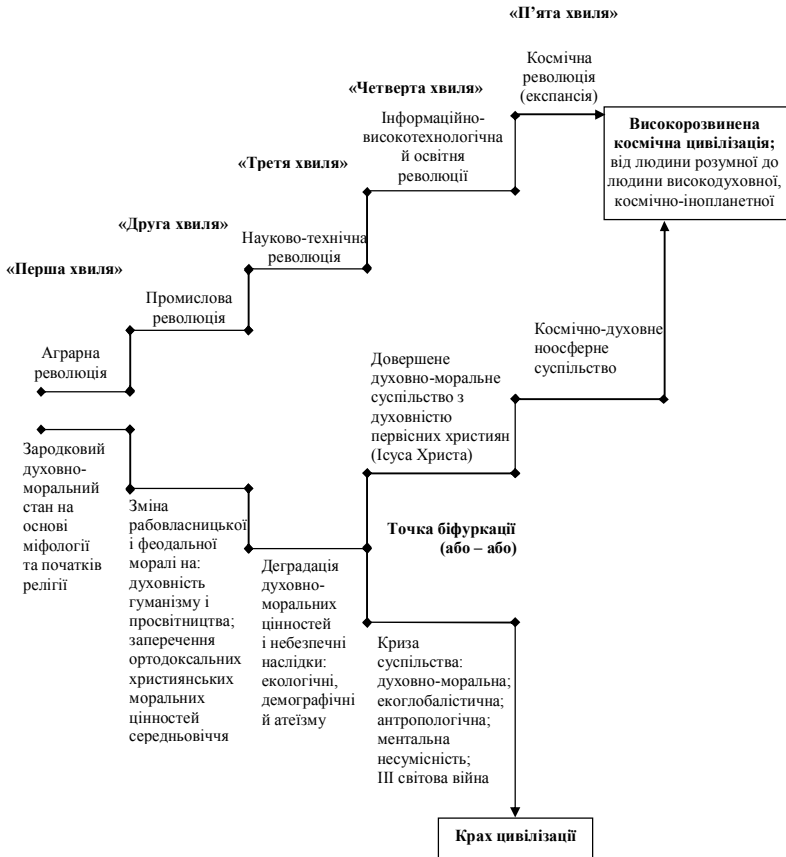

Рис. 1. Схема революційного і духовного розвитку суспільства

Лякати себе наслідками НТП не варто, але й думати, що все обернеться на ідилію саме собою, теж безглуздо, – таких прикладів історія нам не дає. Згадаємо, що ХХ ст. з його колосальним злетом наукової і технічної думки та бурхливим розвитком НТП разом з тим

дав приклади масового соціального регресу до дикості та варварства, в результаті чого загинули сотні мільйонів прогресивних людей, а до всього цього стосується стара істина: «Духовно-моральна людина – міра всіх речей».

Згідно з американським філософом Е. Тоффлером людство розвивається хвилями [1]. У третьому тисячолітті людство повинно здійснити революційний поворот до нових форм цивілізаційного прогресу, інакше настане духовна, ментальна й антропологічна криза, III світова війна, а з нею і крах цивілізації. Ми розробили схему революційного і духовного розвитку людства (рис. 1).

Вихід вбачаємо не у відмові від ІВТ НТП, а в наданні йому духовно-морального виміру, що, у свою чергу, актуалізує проблему нового типу наукової, технічної, технологічної й інформаційної раціональності, а це містить у собі гуманістичні орієнтири й цінності. Наука не може замінити собою всіх форм пізнання світу, всієї культури. І все, що вислизає з її поля зору, компенсують інші форми духовного збагачення людини: філософія, мистецтво, релігія, духовність і моральність. Ривок від масової неграмотності до загальної середньої освіти зайняв трохи більше піввіку! А життя в критичних умовах вимагає нового стрибка в значно коротший термін. У полі зору тих, хто розділяє тривоги і надії на XXI ст., все частіше виявляються протиріччя глобального масштабу, які зачіпають самі основи людського існування. Людству доведеться декілька найближчих століть працювати над збереженням природи, оточуючого середовища, прісної води та продовольчих запасів, необхідних для життя людства та ще й боротися з тероризмом, інакше пришвидшиться переселення в космос, а цього в принципі не уникнути.

Проблеми людства, включаючи й космічні поселення, можна розв'язати, причому кардинально, тільки з повною перемогою духовності та моральності у світогляді всіх людей на Землі. Основною метою людства має стати подальше безупинне, все глибше пізнання світу й себе в ньому та створення космічно-духовного ноосферного суспільства; пізнання засобами філософії, науки, техніки, інформатики й мистецтва та в процесі безперервного перетворення природи і себе.

Жоден інший розвиток (економічний, науково-технічний, інформаційний чи технологічний) не зможе вивести людство з історичної безвиході (краху цивілізації), якщо він не буде підкріплений духовно-моральною й освітньою революцією, яка призведе до перебудови свідомості, людських духовно-моральних якостей і цінностей всіх людей. Людство має здійснити перехід від людини розумної до людини високодуховної, космічно-планетної.

Головним принципом існування життя на будь-якій планеті Всесвіту є еволюція живої матерії – еволюції розуму, тіла та сутності живого суб'єкта [2, 123]. З якого б боку ми не підходили б до оптимізації соціального життя, її стержнем є необхідність вивчення місця і ролі людини в саморозгортанні універсуму за мікро- макро- і мегарівнями, а також визначення специфіки її поведінки в планетарній системі. Іншими словами, суть проблеми полягає в тому, щоб показати людину як продукт розвитку першої природи, або біосфери, яка має унікальне самостійне буття у другій природі (або ноосфері) і закономірно трансформується в третю природу (або електромагнітосферу) як елемент уже космічного середовища.

Таким чином, сучасна криза суспільного розвитку впритул наближає нас до того, щоб розкрити думку В.І. Вернадського про те, що в різних сферах і на різних рівнях ієрархічної організації Всесвіту використовуються різні типи матеріально-енергетичних потоків, існують надзвичайно різноманітні форми живої речовини, які базуються на різній польовій формі [3, 5]. Автор останньої публікації започаткував новий напрямок – ноосоціогенез, самоорганізація і саморегуляція соціальних систем, вакуумної або квантово-хвильової природи світу. Він поєднав організмичний напрямок у науці з концепцією ноосфери, розробив цілісні філософські концепції саморозгортання соціального життя як протиріччя між особистістю та суспільством [4].

Отже, нині людство виходить не лише з філософськи правомірного визнання позаземних цивілізацій, але і з переконання у швидкому «прояві» позаземного розумного світу. Проблема позаземних цивілізацій стала в ряд найпекучіших проблем сучасності. Це, можливо, центральна проблема «останнього часу». І в зв'язку з цим на нас чекають радикальні перетворення у філософії, науці, техніці й світобаченні. Поширюється переконання, що найбільш приголомшливі відкриття XXI ст. будуть здійснені завдяки обміну науковою і технічною інформацією з більш розвиненими позаземними цивілізаціями. Інопланетяни допоможуть вижити землянам, оскільки їх далеко більш високий інтелект передбачає й їх значно більш високі етику, моральність і духовність. Отже, у величезному і достатньо неоднорідному Всесвіті сприятливі умови не можуть виникнути тільки в одному місці та тільки один раз. А, отже, життя і розум не можуть бути явищами унікальними. Ідея про множинність населених світів отримала, зрештою, теоретичний, цілком науковий фундамент.

Ми живемо в час ІВТ НТП, коли діяльність людства перейшла всі межі біологічної реальності і стала визначатися досягнутою

могутністю розуму та технічними, технологічними й інформаційними можливостями людства. Воно, згідно з Ціолковським і критичними умовами технізованого життя, яке складається на планеті Земля, все більше, як видно з попереднього, задумується про колонізацію Всесвіту, оскільки вже нині на Землі все більше бракує простору й енергії (світла за Ціолковським). Щоб зберегтися та розвиватися, людській цивілізації необхідно переносити життя в космос, тому людство дедалі частіше задумується над проблемою «Людина і Всесвіт» [5; 6, 393-437].

Мета роботи – з'ясувати місце людини в навколишньому безмежному космічному просторі, можливість контакту з розумними жителями інших світів, а також мету і майбутнє людської цивілізації.

У 50-60 роках ХХ ст., коли з'явилися засоби для виявлення радіосигналів позаземних цивілізацій, виникла сучасне трактування проблеми SETI/CETI – пошуку і контакту з позаземним Розумом. Воно дозволяла уникнути умоглядних міркувань і надати дослідженням конкретного наукового характеру. Проте невдовзі виявилася недостатність такого підходу, а звідси необхідність глибокого філософського аналізу проблеми. Час йшов, а сигнали не з'явилися й до нині. Всесвіт продовжує мовчати. Це породило відоме розчарування серед частини дослідників і широкої публіки. Але разом з тим стали зрозумілими труднощі на шляху розв'язання цієї складної багатогранної проблеми. На зміну непомірному («підлітковому», як назвав його Й.С. Шкловський [7]) оптимізму і нігілістичному запереченню, також властивому підлітковому вікові, починає приходити діловий підхід, готовність до серйозних і терпеливих досліджень.

Розум і Всесвіт – це одна з перших проблем, яка виникла перед наукою на зорі становлення земної цивілізації. За минулі декілька тисяч років полеміка навколо цієї проблеми набирала часом драматичного характеру. Достатньо згадати трагічну долю Дж. Бруно, який поставив наукові переконання вище власного життя. Але й нині не послабилась гострота зіткнень ідей і конфліктів.

У західній науковій літературі на протязі останніх десятиріч неодноразово публікувалися роботи, присвячені обґрунтуванню в тій чи іншій формі апокаліптичної ідеї про неминучість загибелі цивілізацій, які досягнули космічної могутності (Дж. Холдейн, С. Хорнер, Ф. Уоршофські та ін.). Подібні есхатологічні концепції зустрічають негативні відгуки серед більшості вчених, але було б помилкою просто відмахнутися від них – необхідний серйозний критичний розбір аргументації прихильників таких концепцій. Факт

полягає в тому, що людство стоїть на порозі нового вибору – небаченого за складністю, драматичністю, доленосною наповненістю. І у зв'язку з цим на нас чекають радикальні перетворення в науці та світобаченні. Тому логічно розпочати з історії дослідження теми «Розум і Всесвіт» [8].

Розум людини формується протягом усього життя в процесі спілкування з іншими людьми [9]. Розум – це пам'ять, яка зберігає свій і чужий досвід. Це кількість і якість знань. Це те або інше розуміння сенсу життя, особистісного і загальнолюдського, а звідси – система своїх особистих цілей, найближчих і віддалених. Це система цінностей, а звідси – моральні принципи: що добре і що погано, і, отже, доброта людини і її злоблівість, чуйність або черствість. Це характер – вміння жити за певними принципами. Це свідомість, світогляд, совість, сміливість тощо.

Людина – істота суспільна. К. Маркс писав: «...суспільне життя визначає її свідомість». Світогляд людини цілком залежить від умов її існування, яке, в свою чергу, залежить від суспільного устрою і місця людини в даному суспільстві. Світ у мозку людини відображений таким, яким виглядає з життя. Тому всі діти, які народилися з однаково чистим мозком, виростають цілковито різними людьми. Отже, розум людини формується протягом усього її життя в процесі спілкування з іншими людьми, природою, технікою, освітою і наукою. Набуття досвіду, а отже розуму, залежить від епохи і умов, у яких живе людина.

Минуле також впливає на наш розум. У розумі людей залишаються сліди минулого ставлення до власності та класів за різних суспільних формацій. Їх можна знайти у деяких моральних установках, традиціях, звичаях, навіть прислів'ях, не кажучи про релігійні повір'я і притчі, які дійшли до нас з дуже далекого минулого. Адже як швидко нині відродилися пережитки капіталізму у свідомості людства. Тепер їх розум формується в основному згідно з принципом «людина людині – вовк». Народився нелюдський світ – світ задзеркалля, який охопив колишні країни соціалізму. І, звичайно, так якоюсь мірою можна уявити собі життя наших предків, історію людства. Наука майбутнього з її прогнозною функцією стане могутнім зряддям антисатанинської спрямованості, але наука в поєднанні з Біблією дають орієнтир подальшому розвитку людства [10].

Розум не може бути однаковим на всіх планетах Всесвіту. Форми, яких він набуває, залежать від того, як складалася історія розумних істот на певній планеті. Яке було їхнє життя, їх діяльність і взаємостосунки з конкретним суспільством, між ними і природою. А

оскільки не може бути однакових історій, то не може бути і однакових розумів.

Потрібно, щоб наш розум був добре підготовлений до будь-якої діяльності, для цього людина має бути освіченою, тоді в її пам'яті завжди буде достатньо матеріалу для спілкування з будь-ким, у тому числі і з інопланетянами. Ця умова необхідна, але недостатня. Необхідно, щоб людина стояла на позиціях гуманізму – тоді вона буде доброю, здатною до співпереживання, зможе відчувати чужий біль як свій. Необхідно, щоб людина неперервно тренувала свій мозок, спілкуючись з людьми, думаючи, переживаючи, тоді її мозок завжди буде «у формі», зможе працювати швидко і чітко навіть при зустрічі з істотами позаземних цивілізацій.

Розум – це здатність вбирати в себе думки людей, які живуть у певний момент і які жили раніше. Пізнавати будову невидимих частинок атомів, ядер, адронів і надзвичайно далеких зірок, переінакшувати природу, пізнавати самого себе. Разючим фактом є те, що розум – це не лише прояв властивостей особливої комбінації атомів, але і можливості його безмежні, як і Всесвіту.

Де б не обговорювалася проблема контактів з позаземними цивілізаціями, окрім ентузіастів завжди присутні скептики, які задають одні і ті ж «каверзні» питання. Що нам дасть контакт? Чому ми хочемо займатися цією проблемою? Чи варто від суттєвих і термінових земних справ відволікатися на цю досить туманну, але затратну проблему, якщо до того ж відсутня упевненість в успіху?

Деякі вчені побоюються, що через контакти до людини можуть потрапити секрети, які, попавши в руки людиноненависників, а таких ще багато на нашій грішній планеті, можуть бути використані як «надзброя». Наведемо слова Й.С. Шкловського: «Все може бути. Наслідки можуть бути неконтрольованими в сучасному людському суспільстві. Оскільки загрози можуть бути такими ж, як від ядерної або бактеріологічної війни, необхідно заздалегідь продумати систему надсуворого міжнародного контролю». Звичайно, потрібно включити в неї пункт, який би забороняв використовувати на зло людям будь-які відомості, отримані шляхом вивчення космосу. Але це не означає, що потрібно припинити вивчення космосу і пошуки сигналів штучного походження.

Інші вчені бояться «завоювання» Землі. Американський історик Мак-Нейлл на Бюроканському симпозиумі говорив: «Якщо ми встановимо контакт з цивілізацією, яка технічно значно випереджає нас, то ця цивілізація може забажати експлуатації Землі». Академік Б. Кедров з цього приводу пише: «Всі ми добре пам'ятаємо

фантастичні романи Жуля Верна, Герберта Уеллса та інших авторів, якими зачитувалися в дитинстві. У більшості цих творів позаземні цивілізації зображуються ворожими відносно землян. Але якщо б вони були агресивними, то це означало б, що й між ними панує ворожнеча, боротьба за владу і багатства, насилля і грабіж тощо. Але таке становище, як показує історія людства, характерне для початкових, малорозвинених цивілізацій і, отже, вони не змогли б перетинати гігантські космічні простори, витрачаючи багато енергії і часу. Не будучи високогуманними, духовно багатими, ці інопланетяни у невеликому замкненому просторі свого космічного корабля, протягом тривалого часу співіснування остогиділи б і перебили б одне одного. Цьому суспільству, яке виховало у своїх членів гуманне, доброзичливе відношення одне до одного, не потрібно заздалегідь ставитися вороже до інших розумних істот. Але справа навіть не тільки в «загальному гуманістичному світосприйнятті». Абсурдність концепції «космічних завойовників і експлуаторів» доказується і теоретично. Справа у тому, що грандіозне за складністю і вартістю завдання контакту з космічними цивілізаціями можуть вирішити тільки ті цивілізації, які досягли необхідного грандіозного науково-технічного розвитку. А такий рівень може бути досягнутий тільки після того, як жителі цієї цивілізації створять суспільний лад, що базується на гуманізмі, духовності, запереченні будь-якого насилля, грабежу, експлуатації, приватної власності. Тільки в цих умовах цивілізація, не затрачаючи сили і засоби на гонку ядерних та інших озброєнь, на братовбивчі війни і на безрозсудне нагромадження багатств у руках невеликої купки експлуаторів, може виділити достатньо сил і засобів на реалізацію космічних контактів. І якщо така цивілізація вийшла в космос із закликком до контактів, то це означає, що вона високогуманна і, отже, високодуховна, а в такому разі вона безпечна для інших. Людство не зможе підкорити космос, доки не досягне найвищої організації духовно-морального життя без війн і експлуатації.

Гуманізм цивілізацій, які вийшли на зв'язок, виключає загрозу контактів. Відсутня основа боятися завоювань або отруєння ідеями, для правильного використання яких людство ще не дозріло. Але потрібно врахувати інші загрози, які існують на самій Землі, у помилкових уявленнях землян про позаземні цивілізації, у недооцінюванні і переоцінюванні проблеми. Недооцінки виражаються в тому, що на позаземні цивілізації дивляться спрощено, з позицій стовідсоткового антропоморфізму. Вважають, що «вони» – точна копія землян, відрізняються лише тільки кольором обличчя, зачіскою та виглядом скафандра. «Вони» знаходяться точно на нашому ступені

розвитку або, може, лише небагато випередили нас. Переоцінювання виражається в тому, що позаземним цивілізаціям приписують надто великі можливості і надто велику увагу до нас.

Тепер спробуємо уявити собі розвиток подій у сфері проблеми позаземних цивілізацій у найближчому майбутньому. Пророкувати майбутнє – завдання тяжке і невдячне. Але висловлювати різні здогади не заборонено нікому. Будуть побудовані потужні багатопроменеві радіотелескопи типу американського «Циклопа». Радіоастрономи будуть сканувати ними небо в пошуках розумних сигналів.

Нині фізики-теоретики у своїх новітніх теоріях намагаються об'єднати всі чотири фундаментальні взаємодії: ядерну, електромагнітну, слабку і гравітаційну в єдину Велику взаємодію (Супервеликий синтез), де б нині відомі фундаментальні взаємодії виступали як часткові випадки при відповідних умовах [11]. Це відіграло б виключно велику роль у подальшій еволюції нашої цивілізації. Але, певно, ще більш захоплюючі перспективи можуть відкритися перед цивілізацією, якщо з'являться можливості використати на практиці ті космологічні моделі, над дослідженням яких нині працюють теоретики [12, 13].

У процесі еволюції земна цивілізація стає фактором, який активно впливає на оточуючу природу в космічному масштабі. Реальні межі цього впливу поки що не визначені. Проте, слід вважати, що процес еволюції цивілізації супроводжуватиметься неперервним зростанням споживання енергії та мінеральних ресурсів аж до зоряних і галактичних масштабів [6].

І все ж... Парадоксальні властивості матерії у сфері надзвичайно великих енергій та відповідно дуже малих і дуже великих просторово-часових масштабів, про які мова йшла вище і, які якимось нині невідомими способами можуть бути використані суперцивілізацією з метою збільшення панування над природою, дозволяють знову поставити питання, яке здавалося вже закритим: а що, коли десь у Всесвіті усе-таки існують «надцивілізації», які оволоділи цими способами? Прояви їхньої інженерної діяльності будуть настільки ж недоступні нашому розумінню, як, наприклад, квазари і пульсари, кварки і глюони нашим далеким предкам.

Проблема позаземних цивілізацій уже стала своєрідним компасом для багатьох наук, набагато розширивши їх горизонти. І через деякий час ми звільнимся від антропоморфізму, досягнемо розкутості у своїх уявленнях про Розум у Всесвіті. І тоді людина, безумовно, виявить його прояви.

Кожна цивілізація – це величезне багатство. І ми, наша земна куля – піщинка Всесвіту, наша людська культура – величезне багатство, яке поки ніхто у зоряному світі не відкрив, багатство, яким ми можемо пишатися і яким зобов'язані поділитися з іншими цивілізаціями. Воно не збіднить нашу цивілізацію, а швидше збагатить її. От що пише з цього приводу академік О.Д. Урсул: «Хоча людство і вся система інших цивілізацій є лише частиною Всесвіту, тим не більше соціальна форма руху матерії, дякуючи виходу за межі своїх планет, стає новим космічним фактором еволюції, про що писав ще Цюлковський. Але завжди залишаться достатньо потужні, непізнані, невизначені фактори космосу, які будуть виступати в якості зовнішніх умов прогресу соціальної форми руху матерії» [14].

Люди бажають мати новий світ. Вони його створять. Наука майбутнього якраз і покликана допомогти людям ідентифікувати себе в космічному сенсі, представити себе породженням космосу і носієм розуму у Всесвіті, оскільки позаземні носії розуму з їхнім гуманізмом, духовністю і моральністю поки не виявлені [15].

Для майбутнього потрібний новий тип особистості – планетарно-космічний, який відчував би відповідальність за життя всієї планети і усвідомлював безперспективність свого існування, не осяяного світлом великих духовно-моральних ідей. Нині людство виходить не лише з філософськи правомірного визнання позаземних цивілізацій, але і з переконання у швидкому «прояві» позаземного розумного світу, поселення людства в космосі. Проблеми позаземних цивілізацій і космічні поселення землян опинилися серед найпекучіших проблем сучасності. Це, можливо, центральні проблеми «останнього часу». І в зв'язку з цим на нас чекають радикальні перетворення у філософії, науці, техніці, технології і світобаченні. Найбільш приголомшливі відкриття ХХІ ст. будуть здійснені завдяки обміну науковою і технічною інформацією з більш розвиненими позаземними цивілізаціями.

Не виключено, що негативні результати пошуку позаземних цивілізацій пов'язані перш за все з колосальною протяжністю космічних просторів. Тому цілком ймовірно, що наші «сусіди» знаходяться так далеко від нас, що їхні сигнали, свідомі чи випадкові, пов'язані з практичною діяльністю, до Землі просто ще не дійшли.

Друга можлива причина «мовчання космосу» полягає в тому, що ми шукаємо сигнали космічних цивілізацій у радіодіапазоні. Але високорозвинені «сусіди» можуть для передачі повідомлень використовувати не радіохвилі, а інші носії інформації. Наприклад, модульовані потоки нейтрино чи гравітаційні хвилі, тобто такі

випромінювання, які ми ще не навчилися відповідним чином реєструвати й аналізувати. Цілком допустимо, що високорозвиненим космічним цивілізаціям відомі і такі носії інформації, які землею наукою ще не відкриті. Не виключено, що невідалі пошуки штучних сигналів у радіодіапазоні пов'язані з тим, що позаземні цивілізації до встановлення радіоконтактів особливої цікавості не проявляють.

Можливе й інше: космічні цивілізації, які набагато випередили нас у розвитку науки і техніки, відкрили такі ще невідомі нам властивості простору і часу, які дозволяють практично миттєво передавати інформацію на які завгодно великі відстані. І хоча подібне припущення належить швидше до сфери наукової фантастики, не рахуватися з такою можливістю було б недоречно.

У зв'язку з цим можна припустити, що в майбутньому, дякуючи колосальному розвитку НТП, коли синтезуємо всі чотири фундаментальні взаємодії в природі, ми навчимося керувати відкритими фізичними системами не за допомогою потужних енергетичних впливів, а принципово іншим способом – ставлячи ці системи в такі умови, коли малими впливами будемо вивільняти з них величезні енергетичні й інші потоки (наприклад, нейтрино, кварки, глюони, гравітаційні хвилі тощо).

Нашій цивілізації для здійснення ІВТ революції та колонізації космосу необхідний лад, заснований на істинних гуманізмі, моралі й духовності. Працювати над цим необхідно вже нині, щоб не було пізно, коли земна цивілізація знищить сама себе задовго до переселення в космос. У будь-якому випадку, як би там не було, розум суперцивілізацій – це вже не земний розум, а дещо незрівнянно більш потужне й досконале.

Грандіозне за складністю і вартістю завдання контакту з космічними цивілізаціями можуть розв'язати тільки ті цивілізації, які досягли необхідного науково-технічного розвитку. А такий рівень може бути досягнутий тільки після того, як народи цієї цивілізації створять суспільний лад, що базується на гуманізмі, духовності, моральності, запереченні будь-якого насилля, грабежу, експлуатації. Тільки в цих умовах цивілізація, не затрачаючи сили і засоби на гонку ядерних та інших озброєнь, на братовбивчі війни і на безрозсудне нагромадження багатств у руках невеликої купки експлуататорів, зможе виділити достатньо сил і засобів на реалізацію космічних контактів.

Без виховання в абсолютній більшості людей, особливо в молодих, духовно-космічного світогляду неможливе існування людської цивілізації на Землі, а тим більше переселення людей у космічні

поселення та освоєння енергетичних і матеріальних ресурсів галактичних і мегагалактичних систем.

Справа порятунку нашої нації в кінцевому підсумку полягає в якості освіти, її філософії, вихованні моральності й духовності суспільства в XXI ст., яке щойно розпочалося, а не тільки в успіхах ІВТ НТП, хоча й вони, контрольовані, потрібні. Тільки правильна освіта і філософія освіти, моральність і духовність, а не тільки ноотехнології, врятують від загибелі земну цивілізацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Тоффлер Элвин*. Третья волна. – Москва: ООО «Фирма «Изд-во АСТ», 1999. – 784 с.
2. *Кондратьев Анатолий*. Эволюция разума, тела та сутності, або як народити Бога // Педагогіка толерантності. – 2010. – № 3-4 (53-54). – С. 123-128.
3. *Бех В. П.* Человек и Вселенная; когнитивный анализ. – Запорожье : «Тандем-У», 1998. – 148 с.
4. *Бех В. П.* Ноосоциогенез, самоорганізація і саморегуляція соціальних систем // Наукові школи Національного педагогічного ун-ту ім. В.П. Драгоманова / [укл. Г.І. Волинка, О.С. Падалка, Л.Л. Макаренко; за заг. ред. В.П. Андрущенко]. – [2-ге вид.]. – К. : Вид-во НПУ імені Драгоманова, 2009. – С. 46-54.
5. *Зарубицький К.* Життя як космічний феномен // Матеріали наук.-практ. конф. «Парадигма творення в сучасній науці: на шляху до інтегрованого світогляду». – Острого : Вид-ня Національного ун-ту «Острозька академія», 2009. – Вип. 1. – С. 171-180.
6. *Поліщук Н. В.* Науково-технічний прогрес і духовно-моральне становлення молоді: [монографія]. – Рівне : О. Зень, 2012. – 464 с.
7. *Шкловский И. С.* Вселенная, жизнь, разум. – М. : Наука, 1980. – 352 с.
8. *Лыков Д. В.* Разум во Вселенной // Матеріали наук.-практ. конф. «Парадигма творення в сучасній науці: на шляху до інтегрованого світогляду». – Острого : Вид-ня Національного ун-ту «Острозька академія», 2010. – Вип. 2. – С. 364-368.
9. *Балахнин И. А.* От инстинкта к разуму / И.А. Балахнин, В.Н. Савчук // Матеріали наук.-практ. конф. «Парадигма творення в сучасній науці: на шляху до інтегрованого світогляду». – Острого : Вид-ня Національного ун-ту «Острозька академія», 2009. – Вип. 1. – С. 30-35.
10. *Малюк В. І.* Наука і Біблія // Матеріали наук.-практ. конф. «Парадигма творення в сучасній науці: на шляху до інтегрованого світогляду». – Острого : Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2009. – Вип. 1. – С. 295-302.

11. Фізика атомного ядра та елементарних частинок / [Поліщук Н.В., Мосієвич О.С., Панченко М.С., Панченко І.М.]. – Рівне : РДГУ, 2011. – 575 с.
12. Гиндилис Л. М. Космические цивилизации. – М. : Знание, 1973. – № 8. – С. 58-69.
13. Пановкин Б. Н. Проблема внеземных цивилизаций. – М. : Знание, 1979. – № 9. – С. 65-76.
14. Урсул А. Д. Человечество, Земля, Вселенная. – М. : Мысль, 1979. – 390 с.
15. Философия: современность и ретроспектива: монография / [авт.кол.: Полищук Н.В., Горбатюк Т.В., Егоров А.Г. и др.]. – Одесса : КУПРИЕНКО СВ, 2013. – 141 с.

Полищук Н. В. Философская актуальность проблемы «Человек и Вселенная» и перспективы будущего человечества в эпоху информационно-высокотехнологического прогресса XXI столетия.

Автор актуализирует и исследует место человека в окружающем его космическом пространстве, возможность контакта с разумными жителями других планет, а также цель и будущее человеческой цивилизации. Обосновано, что без воспитания в молодых людей духовно-морального мировоззрения невозможно существование человеческой цивилизации на Земле, а тем более переселение людей в космические поселения и освоение энергетических и материальных ресурсов галактических и мегагалактических систем.

Ключевые слова: человек, разум, Вселенная, крах, цивилизация, внеземной, инопланетяне, духовность, нравственность, научно-технический прогресс.

Polischuk N. V. Philosophical urgency of the problem «the Person and the Universe» and prospects of the future mankind during the epoch of information-highlytechnological progress XXI of century.

The author finds and investigates out a place of the person in a space surrounding it, an opportunity of contact to clever inhabitants of other planets, and also the purpose and the future of a human civilization. It is proved, that without education in young men of spiritually-moral outlook existence of a human civilization on the Earth, and furthermore resettlement of people in space settlements and development of power and material resources of galactic and megagalactic systems is impossible.

Keywords: the person, mind, the Universe, crash, a civilization, extraterrestrial, aliens, spirituality, morals, scientific and technical progress.

ПРИНЦИП ІНВАНІАНТНОСТІ У ФІЛОСОФОРЕЛІГІЙНІЙ ІДЕЇ БОГА (БОЖЕСТВА): ПАРАДИГМАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

На підставі праць українських філософів другої половини XIX ст. досліджено інваріантні стани наймень Бога (Божества) у межах однойменної ідеї. Стверджується системний взаємозв'язок аналізованого принципу із відповідними моделями, відношеннями та іншими принципами у контексті міждисциплінарного простору.

Ключові слова: антиномія, Бог, Божество, ідея, «релігійна концентрація», темпоральність, трансформація.

Інваріантні вияви Божих наймень у руслі запропонованої для аналізу ідеї потребують усебічного дослідження. Складність полягає в тому, що в різночасових виявах є одразу кілька процесів – і на (між) релігійних комунікаціях, і у міждисциплінарнім просторі, передусім з огляду на специфічну природу самої філософії релігії. Неоднозначна сукупність темпоральностей, у свою чергу, періодично спричинює суперечливі ситуації, які об'єктивно виникають через взаємодіяння мало співмірних і не завжди однозначних на першій погляд наймень. Недостатня вивченість комплексу названих процесів утруднює осмислення і самих гармонізаційних дій, які здатні тією чи іншою мірою усувати виниклі антиномії, особливо коли йдеться про ідею Бога (Божества), де своєрідно концентруються також елементи синтезування. З погляду актуальності теми є сенс розмірковувати і про окремі методологічні моменти, позаяк названі процеси у теоретичному вимірі є маловивченими і потребують спеціальних студій.

Праць, які безпосередньо стосувалися б запропонованої теми, поки що не виявлено. Все ж у низці матеріалів (через елементи синергетичних і синтезувальних процесів) помітні пошуки інваріантних закономірностей окремих наймень Бога (Божества). Зокрема, у В. Дудченка щодо сприйняття «Єдиного» у контексті феноменологізації таких понять, як складність, плюралізм, модальність [3, 208]. Стосовно трансформаційних наслідків ініціації і виниклих адаптацій, то В. Литовченко фактично намагається з'ясувати Божі найменьня через відношення «Вища Істота – Божества – Всевишній» [6, 321]. А Н. Жиртуєва при пошуках можливих виявів інваріантності Божих наймень пробує локалізувати їх функціональність у межах містичного просвітлення, опертого на релігійній толерантності [4, 75-183]. Наявні спроби виявити парадигми